

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Viittomakielisten muistiasiantuntijoiden
näkemyksiä CERAD-tehtäväsarjan
viittomakielisestä käännöksestä**

Taru Näyrä

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

4/2015

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Taru Näyrä	Sivumäärä 35 ja 1 liitesivu
Työn nimi Viittomakielisten muistiasiantuntijoiden näkemyksiä CERAD-tehtäväsarjan viittomakielisestä käännöksestä	
Ohjaava opettaja Hanna Putkonen-Kankaanpää	
Työn tilaaja ja työelämäohjaaja Kuurojen Palvelusäätiö, Eeva-Marja Loukola	
Tiivistelmä <p>Suomessa laajasti käytössä olevasta muistitestistä, CERAD-tehtäväsarjasta, tuotettiin vuonna 2010 käännös suomalaiselle viittomakielelle. Käännöksen tuotti Kuurojen Palvelusäätiön Memo-projekti Raha-automaattiyhdistyksen tuella. Projektin jatkona toimiva niin ikään RAY:n tukema Memo-ohjelma tuottaa käännöksestä uutta versiota, jossa pyritään korjaamaan ensimmäisessä käännöksessä havaitut puutteet. Opinnäytetyöni tehtävänä on tukea käännöksen tekemistä kokoamalla tietoa siitä, millaisia näkemyksiä ja kokemuksia viittomakielisten muistiasiantuntijoilla on ensimmäisestä käännöksestä. Halusin työlläni selvittää mitkä viittomakielisen tehtäväsarjan osa-alueista ovat osoittautuneet ongelmallisiksi ja millä tavalla. Selvitän siis, millaisia kielellisiä ja kulttuurisia muutoksia tehtäväsarjaan on tarpeellista tehdä.</p> <p>Opinnäytetyö on tilaustyö ja tilaajana toimii Kuurojen Palvelusäätiö, joka on valtakunnallinen viittomakielisiä palveluja tuottava sosiaalialan järjestö. Tutkimukseni tuloksia voidaan hyödyntää Kuurojen Palvelusäätiön Memo-ohjelmassa, jonka tehtävänä on tukea monin tavoin viittomakielisiä muistisairaita ja heidän läheisiään. Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmänä toimi puolistrukturoitu teemahaastattelu. Haastattelin kahta asiantuntijaa, joilla on laajaa kokemusta ja tietoa viittomakielisistä muistisairaista sekä käytännön kokemusta viittomakielisen CERAD-tehtäväsarjan käytöstä.</p> <p>Molempien haastateltavien kokemusten mukaan viittomakielisestä käännöksestä löytyy osa-alueita, jotka vaativat kehittämistä, jotta ne testaisivat luotettavasti muistia. Suurin osa ongelmista liittyy tehtävien ohjeistuksiin, joita tulisi kehittää ymmärrettävämmiksi. Suurin osa muutostarpeista liittyy juuri kulttuuriin seikkoihin. Sen sijaan kielellisiä muutostarpeita oli vähemmän. Eriyisen toimivia osia viittomakielisessä tehtäväsarjassa ovat ne, jotka perustuvat visuaalisuuteen. Tällaisia ovat esimerkiksi kuvioiden kopiointitehtävä, viivästetty mieleenpalautus ja kellotaulun piirtäminen.</p>	
Asiasanat viittomakieli, viittomakieliset, muistihäiriöt, kääntäminen	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpreting

ABSTRACT

Author Taru Näyrä	Number of Pages 35 + 1
Title CERAD in Finnish Sign Language – Memory Disorder Experts' Views of Translation	
Supervisor Hanna Putkonen-Kankaanpää	
Subscriber and Mentor The Service Foundation for the Deaf, Eeva-Marja Loukola	
Abstract <p>CERAD neuropsychological assessment battery is a widely used memory test in Finland. In the year 2010 the Service Foundation for the Deaf translated it into Finnish sign language. Finland's Slot Machine Association (RAY) funded the project and it was coordinated by Memo-project, which operated under the Service Foundation for the Deaf. However, it has been found that the translation does not correctly assess the deaf person's memory. Now translation is being improved by the Memo-programme and my thesis supports that project. In my thesis I wanted to research which parts of the translation are problematic and how. I focused on finding out what kind of linguistic and cultural changes need to be done to the new translation.</p> <p>The subscriber of the thesis is the Service Foundation for the Deaf, which is a national organization in the social sector. Results of my research will support and document the Memo-programme's translation project. My research method was a semi-structured interview. I interviewed two memory disorder experts who have comprehensive knowledge of memory disorders among the deaf and experience of using the translated CERAD.</p> <p>My research shows that there are a few parts in the Finnish sign language translation of the CERAD assessment battery that needs improvement. Especially instructions of some of the assignments need to be more comprehensible. Most of the problems of the translation are cultural and only few are of linguistic matter. Particularly reliable were assignments based on visuality, for example assignment where the person being assessed copies shapes or draws a clock face.</p>	
Keywords sign language, deaf, memory disorders	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1 Viittomakielisten muistisairaiden asema Suomessa	7
2.1 Kuurojen Palvelusäätiö	9
2.2 Memo-ohjelma	10
3 MUISTISAIRAUDET JA CERAD-TEHTÄVÄSARJA	10
3.1 Muistisairaudet ja dementia	11
3.2 CERAD-tehtäväsarja	12
3.3 CERAD-tehtäväsarja suomalaisella viittomakielellä	14
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	19
4.1 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä	19
4.2 Teemahaastattelun toteutus	20
5 TULOSTEN ESITTELY JA ANALYSOINTI	20
5.1 Kielellinen sujuvuus	21
5.2 Mini-Mental State Examination (MMSE)	22
5.3 Viittomalistan oppiminen	25
5.4 Viittomalistan viivästetty mieleenpalautus	26
5.6 Tulosten yhteenveto	28
6. POHDINTA	29
LÄHTEET	33
LIITTEET	36

1 JOHDANTO

Viittomakieliset muistisairaat ovat pieni vähemmistö, joihin terveydenhuollon ammattilaiset törmäävät melko harvoin. Kuitenkin muistisairauksien varhainen diagnosoiminen on aina hyvin tärkeää, jotta muistisairaat löytävät oikeanlaisiin jatkotutkimuksiin ja hoitoihin (Pulliainen, Hokkanen, Salo, Hänninen 1999, 2). Kuurojen henkilöiden kohdalla on tärkeää huomata, ettei heidän muistiaan voida testata luotettavasti suomenkielisissä muistitesteillä. Kuurojen Palvelusäätiö on halunnut edesauttaa kuurojen muistisairauksien luotettavaa diagnosointia tuottamalla CERAD-tehtäväsarjasta viittomakielisen käännöksen. Käännös tuotettiin vuonna 2010 Memo-projektissa Raha-automaattiyhdistyksen tuella. (Rainò 2010, 3.)

Tämän käännöksen on huomattu olevan joiltain osin puutteellinen. Kuurojen Palvelusäätiön Memo-projektia seuraava Memo-ohjelma tuottaakin viittomakielisestä CERAD-tehtäväsarjasta nyt toista, parempaa versiota. Tässä Kuurojen Palvelusäätiön tilaamassa opinnäytetyössäni keskityn selvittämään muistiasiantuntijoiden näkemyksiä siitä, millaisia ongelmia tehtäväsarjan eri osa-alueissa esiintyy ja millaisia muutoksia uuteen käännökseen olisi syytä tehdä. Valmiita käännösratkaisuja en pyri esittämään, vaan tavoitteeni on koota ne osa-alueet, joissa ongelmia ilmenee ja kertoa millaisia ongelmat ovat. Tämän lisäksi kerron muistiasiantuntijoiden kokemuksia tehtäväsarjan käytöstä. Opinnäytetyöni on siis tarkoitus tukea ja dokumentoida käännösprosessia.

CERAD-tehtäväsarja on tarkoitettu käytettäväksi terveydenhuollon piirissä toimiville ammattihenkilöille, esimerkiksi lääkäreille, psykologeille ja dementian hoitoon erikoistuneille hoitajille (Suomen Alzheimer-tutkimusseura 2015a). Kuurojen muistiasiantuntijoiden ja muistihoitajien ohella viittomakielisen CERAD-tehtäväsarjan kanssa ovat kosketuksissa myös viittomakielen tulkit, sillä kuuroja testaavat usein myös kuulevat terveydenhuollon työntekijät. Tulkit saavat viittomakielisestä tehtäväsarjasta huomattavaa tukea työlleen. Valmiit viittomakieliset mallikäännökset tukevat tehtävään valmistautuvaa tulkkia. Myös opinnäytetyöni voi toimia tulkin valmistautumismateriaalina, sillä se tarjoaa tulkeille tietoa

käännösprosessista ja siitä, millaisiin haasteisiin muistiasiantuntijat ovat törmänneet toteuttaessaan testiä.

Tässä opinnäytetyössä kerron sekä suomen- että viittomakielisestä CERAD-tehtäväsarjasta. Lisäksi käsittelen lyhyesti kuurojen muistisairaiden tilannetta Suomessa. Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmänä toimi puolistrukturoitu teema-haastattelu. Haastattelin opinnäytetyötä varten kahta kuulevaa viittomakielisten muistiasiantuntijaa. Tulososiossa esittelen muistiasiantuntijoiden kokemuksia CERAD-tehtäväsarjan käännöksestä ja toimivuudesta.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Minkälaisia kielellisiä muutoksia viittomakieliseen tehtäväsarjaan on tarpeellista tehdä?
2. Minkälaisia kulttuurisia muutoksia viittomakieliseen tehtäväsarjaan on tarpeellista tehdä?
3. Millaisia kokemuksia kuurojen muistiasiantuntijoilla on viittomakielisen tehtäväsarjan käytöstä muistisairaille?

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Työni tilaajana toimii Kuurojen Palvelusäätiö. Opinnäytetyöni liittyy Kuurojen Palvelusäätiön osahankkeeseen Memo-ohjelmaan, joka seuraa vuosina 2007–2010 toiminutta Memo-projektia (Rainò 2010, 3). Memo-ohjelman tarkoituksena on tukea suomenlaajuisesti viittomakielisiä muistisairaita ja heidän läheisiään (Kuurojen Palvelusäätiö 2015a).

2.1 Viittomakielisten muistisairaiden asema Suomessa

Väestön ikärakenteen muuttuessa muistisairaudet ovat kasvava ongelma koko väestössä ja niin myös kuurojen keskuudessa. Vuonna 2010 viittomakielisten määrän on arvioitu olevan Suomessa noin 4000–5000 (Kuurojen Liitto ry & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2010, 15), ja noin 20% heistä arvioidaan olevan yli 65-vuotiaita eli kuuluvan muistisairauksien riskiryhmään. Vähäisen määrän vuoksi terveydenhuollon ammattilaiset kohtaavat työssään harvoin viittomakieltä käyttäviä asiakkaita. (Rainò 2010, 5–6; Rantapää 2014, 6.)

Viittomakielisten oikeudet käyttää äidinkieltään esimerkiksi viranomaisten kanssa on turvattu vuonna 2000 voimaantulleella perustuslailla. Lain 17. pykälässä todetaan ”Viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkittsemis- ja käänösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla”. Vammaispalvelulain mukaan viittomakielisillä on oikeus saada vähintään 180 tuntia tulkkauspalvelua vuodessa. (Suomen Perustuslaki 11.6.1999/731, §17. Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 19.2.2010/133, §6.)

Terveydenhuollon ammattilaisille ei kuitenkaan ole aina itsestään selvää, että viittomakieltä äidinkielenään käyttävien asiakkaiden kognitiivisia taitoja ei voida luotettavasti arvioida suoraan suomenkielisillä tehtäväsarjoilla. Kuitenkin viittomakielisten testien puuttuessa kuurojen asiakkaiden kanssa käytetään usein kuuleville suunniteltuja muistitestejä. Olisi tärkeää muistaa, ettei pelkkä viittomakielen tulkkikaan korjaa tilannetta, sillä testaaminen tapahtuu edelleen suomenkielen kautta asiakkaiden äidinkielen sijaan. (Rainò 2010, 5–6; Rantapää 2014, 6.)

Suomessa muistisairauden havaitsemisessa käytetään useimmiten yhdysvaltalaisista CERAD-tehtäväsarjaa (Consortium to Establish a Registry for Alzheimer's Disease). Kuurojen Palvelusäätiö on parantanut kuurojen muistisairaiden asemaa tuottamalla tehtäväsarjasta viittomakielisen version vuonna 2010. Muistitestiä työssään käyttävät Memo-ohjelman asiantuntijat ovat kuitenkin havainneet, ettei viittomakielinen tehtäväsarja ole vielä tarpeeksi herkkä tunnistamaan tutkittavan viittomakielessä tapahtuvia muutoksia ja arvioimaan viittomakielisen henkilön muistin tasoa. Nyt Memo-ohjelma on ottanut tehtäväkseen kehittää tehtäväsarjaa edelleen. (Rainò 2010, 3; Rantapää 2014, 6.)

Luotettavien viittomakielisten muistitestien puutteen lisäksi kuurojen muistisairaiden hoidon ongelmaksi muodostuu se, että terveydenhuollon ammattilaisilta puuttuu ymmärrys viittomakielisten henkilöiden kulttuurista, kokemuksista ja kommunikaatioon liittyvistä tarpeista (Rantapää 2014, 6). Valtaosa ikääntyneistä kuuroista on käynyt koulua aikana, jolloin kuurojen opetuksessa uskottiin oralistisen puheopetusmenetelmän paremmuuteen. Viittomakieli nähtiin kehittymättömänä kielenä joka häiritsee puheen kehitystä, joten sen käyttö oli epäsuotavaa, jopa rangaistavaa. (Salmi & Laakso 2005, 144, 173; Rainò 2010, 5.)

Kuurojen opetuksen keskiössä olivat puheentuottaminen ja huulilentaluku 1900-luvun alusta aina 1960-luvulle asti. Opetuksen yksipuolisuuden seurauksena kuurojen oppilaiden tieto- ja taitotaso eri oppiaineissa jäi melko heikoiksi verrattuna kuuleviin ikätovereihin. Oralismien ajan jälkeisestä viittomakielimyönteisyydestä huolimatta ikääntynyt kuuro ei aina pidä viittomakielien käyttöä itsestään selvänä oikeutena, vaan pyrkii yhä kommunikoimaan puhumalla. Vanhemmat kuurot käyttävätkin selvästi nuoria enemmän puhuttua suomea tai ruotsia viittomakielien rinnalla. (Salmi & Laakso 2005, 165, 335; Rainò 2010, 6.)

Viittomakielisen muistisairaahan hoidossa olisi tärkeää löytää hänelle viittova ympäristö. Tällä hetkellä viittomakieltä hyvin taitavasta hoitohenkilökunnasta on kuitenkin pulaa. Viittomakielisen ympäristön puute ja kommunikatiivinen eristyneisyys on erittäin haitallista muistisairauden näkökulmasta. Muistisairaahan henkilön vuorovaikutustaitojen näkökulmasta olisi siis ensiarvoisen tärkeää, että ympäristö tarjoaisi säännöllistä toimintaa, sosiaalista seuraa ja keskustelullisia

virikkeitä. Sosiaalisen kanssakäymisen puute ja kulttuurinen eristyneisyys vaikuttavat väistämättä viittomakielisen muistisairaahan henkilön hyvinvointiin. (Rantapää 2014, 6–7.)

2.1 Kuurojen Palvelusäätiö

Kuurojen Palvelusäätiö on Suomen laajuisesti toimiva sosiaalialan järjestö. Se on perustettu vuonna 1897, ja sillä on seitsemän palvelukeskusta eri puolilla Suomea (Kuurojen Palvelusäätiö 2015b). Nämä palvelukeskukset tarjoavat kuuroille ja kuurosokeille vammaispalvelulain mukaista palveluasumista palvelukeskuksissa, ryhmäkodeissa ja tukiasunnoissa. Näillä asumismuodoilla tarjotaan asukkaille viittomakielinen asumis- ja toimintaympäristön sekä yhteisö, joka huomioi erityisesti juuri heidän tarpeensa. Asukkaille järjestetään myös monipuolista virkistys- ja työtoimintaa. Toiminnallisen kuntoutumisen ja mielekkään tekemisen avulla halutaan tuoda asukkaiden elämään laatua ja sisältöä. (Kuurojen Palvelusäätiö 2015c, Kuurojen Palvelusäätiö 2015d.)

Palveluasumisen lisäksi Kuurojen Palvelusäätiö tarjoaa kuuroille ja kuurosokeille apua ja tukea arjessa selviytymiseen. Säätiö auttaa Juniori-ohjelman avulla myös perheitä, joihin syntyy kuuro tai huonokuuloinen lapsi. Lisäksi järjestö tarjoaa viittomakielistä kotisairaanhoidoa ja kodinhoitoapua, sopeutumisvalmennusta pitkäaikaissairaille, tukea viittomakielisille muistisairaille ja heidän läheisilleen sekä työhönvalmennusta, jolla ehkäistään syrjäytymistä ja vahvistetaan elämänhallinnan taitoja. (Kuurojen Palvelusäätiö 2015e.)

Palvelusäätiöllä on vahva ja arvostettu asema viittomakielisten palvelujen tuottajana sekä kuurojen ja kuurosokeiden järjestölähtöisen toiminnan toteuttajana (Kuurojen Palvelusäätiö 2015b). Kuurojen Palvelusäätiön palvelujen käyttäjiä on lähes 1000 (Kuurojen Palvelusäätiö 2015f) ja säätiö työllistää noin 250 työntekijää. Työntekijöistä 40 on viittomakielisiä ja loput viittomakieltä taitavia. Henkilöstötyön arvoja ovat asiakaslähtöisyys, vastuullisuus, oikeudenmukaisuus ja avoimuus. (Kuurojen Palvelusäätiö 2015g.)

2.2 Memo-ohjelma

Kuurojen Palvelusäätiön Memo-ohjelma on osa Raha-automaattiyhdistyksen avustusohjelmaa Eloisa ikä, jonka tarkoituksena on luoda edellytyksiä ikäihmisten hyvälle arjelle ja mielekkäälle tekemiselle. Eloisa ikä -avustusohjelma toimii vuosina 2013–2017 ja Raha-automaattiyhdistyksen yhteistyökumppanina ohjelmassa toimii Vanhustyön keskusliitto. Ohjelman lähtökohtana ovat ikäihmisten voimavarat, vahvuudet, elämäkokemus ja näkemys omasta arjesta. Ohjelmassa vahvistetaan ikäihmisten hyvinvointia ja tunnistetaan heidän arkeaan uhkaavat ongelmat ajoissa kehittämällä paikallisia yhteistyömalleja. Ohjelma luo verkostoja ikäihmisten parissa työskentelevien järjestöjen, kunnallisten ja muiden paikallisten toimijoiden välille. (Vanhustyön keskusliitto ry 2015a, Vanhustyön keskusliitto ry 2015b.)

Kuurojen Palvelusäätiö on mukana Eloisa ikä -avustusohjelmassa Memosahankkeella. Memo-ohjelman tavoitteena on muun muassa tukea muistisairaita viittomakielisiä ja heidän omaisiaan, tiedottaa avun ja tuen tarpeista ja ohjata muistisairaita palvelujen piiriin. Memo-ohjelma tekee tiivistä yhteistyötä julkisen sosiaali- ja terveystoimen kanssa muistisairaiden kuurojen ja kuurosokeiden auttamiseksi. Ohjelma tuottaa myös viittomakielistä ja selkokielistä materiaalia, viittomakielisten muistiasiantuntijat tekevät viittomakielisiä CERAD-muistitestejä ja lisäksi ohjelmassa kehitetään tehtäväsarjaa. (Vanhustyön keskusliitto ry 2015c, Kuurojen Palvelusäätiö 2015a.)

3 MUISTISAIRAUDET JA CERAD-TEHTÄVÄSARJA

Muistihäiriöt ovat yhteiskunnallisesti kasvava haaste. Samalla kun väestön ikärakenne vanhenee, potilaiden määrä ja hoidon kustannukset kasvavat (Erkinjuntti, Ahlainen & Huovinen 2006, 5). Seuraavissa luvuissa käsittelen lyhyesti dementiaa ja yleisimpiä muistisairauksia. Lisäksi kerron sekä suomenkielisestä että viittomakielisestä CERAD-tehtäväsarjasta ja viittomakielisen käännöksen ratkaisuksista.

3.1 Muistisairaudet ja dementia

Dementialla tarkoitetaan oireyhtymää, johon liittyy muistihäiriön lisäksi häiriöitä puheessa, liikkumisessa ja kognitiivisissa toiminnoissa. Dementia voi olla ohimenevä, etenevä tai pysyvä tila ja sen aiheuttajana voi olla useita toisistaan poikkeavia aivomuutoksia. Dementia rajoittaa potilaan itsenäistä ammatillista ja sosiaalista selviytymistä. (Erkinjuntti ym. 2006, 94.)

Ikääntymisen aikana tapahtuu normaalistikin valikoituvaa heikentymistä kognitiivisissa toiminnoissa. Kognitiivisiin toimintoihin kuuluvat esimerkiksi havaitseminen, muisti, kielellinen ajattelu ja päättely. Dementian varhaisvaiheen erottaminen normaaliin ikääntymiseen liittyvästä kognitiivisesta heikkenemisestä vaatii usein laajoja neuropsykologisia tutkimuksia, joissa keskeisintä on muistin testaus. (Erkinjuntti ym. 2006, 82–87.)

Yleisimpiä dementiaan johtavia sairauksia ovat Alzheimerin tauti, vaskulaarinen muistisairaus ja Lewyn kappale -tauti. Alzheimerin taudin osuus kaikista demensiasairauksista on 65–70 prosenttia. Alzheimerin tauti on rappeutumissairaus, joka etenee tasaisesti, tyypillisin vaihein oireettomasta vaiheesta aina vaikeaan Alzheimerin dementiaan. Tunnusomaisia piirteitä ovat esimerkiksi oppimisen vaikeutuminen, päättelykyvyn ja keskittymiskyvyn heikentyminen ja sanojen löytämisen vaikeutuminen. Lähimuistin toiminta alkaa heiketä ja puheen tuotto alkaa taudin edetessä olla rajoittunutta ja ymmärtämisvaikeudet lisääntyvät. (Erkinjuntti ym. 2006, 134–135; Pulliainen, Hokkanen, Salo & Hänninen 1999, 1–2.) Viittomakieli prosessoidaan samalla aivojen alueella kuin puhuttu kieli ja viittomakielisten muistisairaiden kielelliset ongelmat ovatkin vastaavanlaisia kuin kuulevien muistisairaiden ongelmat (Rantapää 2014, 7).

Muistihäiriöiden ja varhaisen dementian arviointiin käytetään erilaisia kognitiivisia tehtäväsarjoja, joihin hakeudutaan useimmiten potilaan itsensä tai hänen läheistensä havaintojen pohjalta. Suomessa muistitutkimusyksiköiden asiantuntijaryhmä on suosittanut, että perusterveydenhuollossa käytetään CERAD-

tehtäväsarjaa, kun arvioidaan muistihäiriöitä ja varhaista dementiaa. (Pulliainen ym. 1999, 1–2; Suomalainen lääkäriseura Duodecim 2010.)

3.2 CERAD-tehtäväsarja

CERAD (The Consortium to Establish a Registry for Alzheimer's Disease) on Yhdysvalloissa kehitetty kognitiivinen tehtäväsarja, jonka tavoitteena on löytää tehokkaasti ne muistihäiriöpotilaat, jolle jatkotutkimukset ovat tarpeen. CERAD-projekti aloitettiin Yhdysvalloissa vuonna 1986 ja sen tarkoituksena oli yhtenäistää Alzheimerin taudin tutkimuksen menetelmiä ja käytäntöjä. Neuropsykologian näkökulmasta tavoitteena oli kehittää ja standardoida Alzheimer-potilaiden kognitiivisten toimintojen arviointiin ja seurantaan tehtäväsarja, joka olisi lyhyt, mutta riittävän kattava ja luotettava. Tärkeänä tehtävänä oli kyky erotella lievän Alzheimerin taudin muutokset normaaleista ikääntymiseen liittyvistä kognitiivisten toimintojen muutoksista. Tehtäväsarjalla haluttiin myös tutkia kognitiivisia muutoksia sairauden eri vaiheissa ja tämä otettiin huomioon riittävällä vaikeusasteella ja vaihtelulla. (Pulliainen ym. 1999, 2; Duke University Medical Center 2005.)

CERAD-tehtäväsarjan tehtäville asetettuja käytännöllisiä vaatimuksia olivat käytön helppous, lyhyys ja konventionaalisuus. Tehtäväsarjaa voivat käyttää esimerkiksi psykologit, muistihoitajat ja muu terveydenhuollon henkilökunta. Tehtäväsarjan käyttö on melko yksinkertaista, mutta edellyttää perehtymistä erityisohjeisiin ja tulosten tulkintaan. (Pulliainen ym. 1999, 2; Suomen Alzheimer - tutkimusseura 2015b.)

CERAD-tehtäväsarja koostuu useasta osatehtävästä, jotka arvioivat eri kognitiivisia toimintoja:

- sanojen mieleenpainaminen (sanalistan oppiminen),
- sanojen muistissa säilyttäminen (sanalistan viivästetty palauttaminen, sanojen tunnistaminen),
- visuaalisen materiaalin muistissa säilyttäminen (kuvien viivästetty palauttaminen),

- kielelliset toiminnot (nimeäminen, kielellinen sujuvuus),
- hahmottaminen (kuvien kopiointi, kellotaulun piirtäminen),
- toiminnan suunnitelmallisuus ja joustavuus (kellotaulun piirtäminen, kielellinen sujuvuus) ja
- yleisarvio suoriutumisen heikentymisestä

CERAD-tehtäväsarjan osatehtävät esitysjärjestyksessä ovat: kielellisen sujuvuuden tehtävä, Bostonin nimeämistesti, Mini-Mental State Examination -asteikko, sanalistan oppiminen, kuvioden kopiointi ja kellotaulun piirtäminen. (Pulliainen ym. 1999, 3–4.)

Ensimmäisessä tehtävässä mitataan kielellistä sujuvuutta. Tutkittavan tulee luetella minuutin aikana mahdollisimman monta eläintä. Tehtävällä arvioidaan toiminnan joustavuutta semanttisesta muistista hakua vaativassa tilanteessa ja suoriutumista voivat heikentää vaikeudet kielellisessä toiminnassa, semanttisessa muistissa tai toiminnan ohjauksessa (Suomen Alzheimer -tutkimusseura 2015c). (Pulliainen ym. 1999, 3.)

Kielellistä perustoimintaa, nimeämistä, arvioidaan tehtäväsarjan seuraavalla osalla, Bostonin nimeämistestillä. CERAD-tehtäväsarjassa tästä käytetään lyhennettyä ja mukautettua versiota. Testi sisältää 15 piirroskuvaa, jotka tutkittavan tulee nimetä. Kuvien kohteista viisi on hyvin tavallisia (esim. sänky), viisi hieman harvinaisempia (esim. viulu) ja viisi harvinaisia (esim. pelikaani). (Pulliainen ym. 1999, 3.)

CERAD-tehtäväsarjan seuraava osa, Mini-Mental State Examination (MMSE) on lyhyt niin sanottu minitesti, jota käytetään muistin ja tiedonkäsittelyn arviointiin. Testiä voidaan käyttää yksinäänkin, jolloin se antaa karkean yleisarvion kognitiivisten suoritusten heikentymisestä, mutta sen tehokkuutta on syytä parantaa laajemmalla tehtäväsarjalla. MMSE sisältää seuraavat osiot: orientaatio-osio, mieleenpainaminen, keskittymiskyky, mieleenpalauttaminen, kielelliset tehtävät, lauseen toisto, kolmivaiheinen tehtävä / ohjeen noudattaminen, kirjoittaminen, kopiointi ja hahmottaminen sekä kellotesti. (Pulliainen ym. 1999, 3; Sulkava, Vuori, Ylikoski 2015, 3–7.)

CERAD-tehtäväsarjan seuraava osatehtävä on sanalistan oppiminen, jossa tutkittavan tulee painaa mieleensä kymmenen sanan sanalista. Tehtävällä saadaan tietoa oppimiskyvystä kertauksen avulla. Sanalista soveltuu hyvin kyseltäväksi viivästettynä spontaanisti tai tunnistamalla noin viiden minuutin kuluttua seuraavan osatehtävän jälkeen. (Pulliainen ym. 1999, 4.)

Visuo-konstruktivisena tehtävänä tehtäväsarjassa käytetään kuvioiden kopiointia. Tutkittavan tehtävänä on kopioida hänelle näytetyt kuvat: ympyrä, vinoneliö, kaksi päällekkäistä suorakaidetta ja kuutio. Piirrosten viivästetyllä mieleenpauuttamisella tutkitaan millä tasolla tutkittavan visuaalinen muisti on. Tällöin viiveen tulisi olla noin viisi minuuttia. (Pulliainen ym. 1999, 4.)

Toinen piirrostehtävä tehtäväsarjassa on kellotaulun piirtäminen. Tutkittavalle annetaan tehtäväksi piirtää kellotaulu numeroineen ja siihen viisarit osoittamaan aikaa kymmentä yli yksitoista. Tehtävällä saadaan tietoa tutkittavan mahdollisista hahmottamisen ongelmista ja toiminnan ohjauksesta. Alkuperäisessä versiossa kellonpiirtämistehtävä ei kuulunut kognitiiviseen CERAD-tehtäväsarjaan vaan sen kliiniseen tutkimusosioon. Myöhemmin se kuitenkin lisättiin osaksi kognitiivista tehtäväsarjaa. (Pulliainen ym. 1999, 4.)

3.3 CERAD-tehtäväsarja suomalaisella viittomakielellä

CERAD-tehtäväsarjan viittomakielinen käännöksen tuotti Kuurojen Palvelusäätiön vuosina 2007–2010 toiminut Memo-projekti. CERAD – kognitiivinen tehtäväsarja viittomakielellä sisältää suomenkielisen ohjekirjan, kuvallitteen, DVD:lle tallennetut viittomakieliset mallikäännökset sekä pöytäkirjalomakkeen, joka on muokattu noudattamaan viittomakielistä tehtäväsarjaa. (Rainò 2010, 3.)

Kääntämistä olivat koordinoimassa muistiasiantuntija Inkeri Vyyryläinen Kuurojen Palvelusäätiöstä sekä viittomakielen asiantuntija ja filosofian tohtori Päivi Rainò. Viitotusta käännöksestä vastuussa olivat Päivi Mäntylä ja Pia Taalas, jotka omaavat vahvaa kokemusta käännöstyöstä, ja lisäksi heiltä löytyy monisukupolvinen viittomakielinen tausta (Rainò 2015, henkilökohtainen tiedonanto). (Rainò 2010, 3.)

CERAD-tehtäväsarjan viittomakielinen käännös seuraa suomenkielisen tehtäväsarjan sisältöä ja tämän lisäksi käännöksessä on otettu huomioon CERAD-käsikirjan ohjeet. Käännöksessä myötäillään tehtäväsarjan suorittamista mallintaneen muistihoitajan puhetta käsikirjan ohjeiden mukaan. Viitotussa tekstissä on mukana esimerkiksi ohjeiden mukaisia rohkaisuja kuten HYVÄ! ja TÄMÄ-HÄN SUJUU HYVIN. Tällä pyritään välttämään käännöksen kankeutta ja luomaan viittomiseen lähipuheen tuntua. (Rainò 2010, 6.)

Tehtäväsarjan ensimmäisessä, kielellistä sujuvuutta mittaavassa osiossa tutkittavaa pyydetään luettelemaan yhden minuutin kuluessa mahdollisimman monta eläintä. Tehtävän arvioinnissa tulee huomioida viittomakielelle ominainen lavea nimeämistapa sekä runsas vaihtelu. Siksi testiin ei ole mahdollista luoda samaan tapaan esimerkkejä hyväksyttävistä ja hylättävistä vastauksista, kuin suomenkielisessä CERAD-tehtäväsarjassa. (Rainò 2010, 7.)

Tutkittavan oletetaan toimivan tehtävässä automaattisesti omalla äidinkielellään, mutta osa viittomakielisistä saattaa tuottaa eläinten nimiä sekä viittomin että suomeksi sormiaakkosin tai lausumalla niitä ääneen. Näitä ei kuitenkaan saa pitää kognitiivisia taitoja mittaavassa testissä virheinä. Sekä suomen että viittomakieleen turvautuminen johtuu muun muassa siitä, että monilla osaluilla moniulotteinen viittomisto rajoittuu kasvi- ja eläintieteissä vain yleiskäsitteisiin. Siksi on yleinen käytäntö, että termistöä lainataan suomesta käyttämällä sormiaakkosia tai mahdollisesti sanomalla niitä ääneen. (Rainò 2010, 7.)

Jos taas suomenkielisen termin osat ovat helposti käännettävissä viittomakielelle, niistä voidaan muodostaa tilapäinen lainasana. Kyseessä ei yleensä ole sanatarkka käännös, vaan niin sanottu lähikäännös esimerkiksi MUSTA + KALA = mustekala. Ilmaisuu ei ole vakiintunut viittomakieleessä, mutta sitä ei voi pitää merkinä heikentyneestä sanamustista. Viittomakieleessä ei myöskään ole aina selkeästi eroavia viittomia saman kategorian jäsenille. Esimerkiksi viittomat HIRVI, PORO, PEURA ja KAURIS ovat keskenään lähes samanlaisia. Erottava tekijänä toimii ainoastaan huulilla näkyvä sanahahmo. Täysin kielenmuksista on myös kaurista tai peuraa kuvaavat ilmaisut HIRVI+PIENIKOKOINEN. Suomenkielisen CERAD-tehtäväsarjan käsikirjan ohjeiden mukaan tällainen

vastaus on hylättävä, mutta viittomakielisellä tutkittavalla tällaiset ilmaisut hyväksytään kielen mukaisena ilmaisuna. (Rainò 2010, 7.)

Lisäksi viittomakielessä on mahdollista muovata sanasta tilapäinen ilmaisu, johon kuuluu esimerkiksi eläimen tyyppillistä muotoa tai liikkumista kuvailevia elementtejä tai eläimen asuinpaikkaan liittyviä tarkennuksia. Viittomakielisen kerromaperinteen eräänä piirteenä on myös se, että kohteeseen liitetään henkilökohtaiseen kokemukseen liittyviä asioita. Lisäksi tämänkaltainen kysymyksenasettelu, jossa pyydetään luettelemaan ainoastaan aihepiirin viittomia, on viittomakielessä vieras. Viittomakielinen siis saattaa alkaa testissä kuvaamaan missä hän on eläimen nähnyt ja tämä taas estää toimimista aikarajoituksen puitteissa. Tämän kulttuurisen piirteen vuoksi testiin on lisätty ohje: ”Sinun tulee viittoa vain eläinten nimiä. Ei tarvitse kertoa, missä olet ne nähnyt.” (Rainò 2010, 7; Rainò 2015, Henkilökohtainen tiedonanto.)

CERAD-Kognitiivisen tehtäväsarjan nimeämistä mittaava osio on sovellus Bostonin nimentätestistä. Testillä mitataan kielellistä perustoimintaa, nimeämistä ja sanallista hallintaa 15 kuvalla. Kohteet on jaettu yleisyydeltään kolmeen osaan: tavallisiin, hieman harvinaisiin ja harvinaisiin. Ilmausten yleisyys on vahvasti sidoksissa kieleen ja kulttuuriin ja ilmausten määrittely tavallisiksi on kieli ja kognitiotieteellisesti erittäin haasteellista. (Pulliainen ym. 1999, 3; Rainò 2010, 8.)

Ilmausten yleisyyden määrittelyssä voidaan pitää lähtökohtana erilaisia frekvenssilaskelmia. Suomalaisesta viittomakielestä ei kuitenkaan ole käytettävissä mittareita, joilla voitaisiin arvioida sanaston esiintymistiheyttä, joten osion käännöksessä on päädytty noudattamaan suomenkielistä versiota silloin, kun se on mahdollista. Lisäksi käännösryhmän tuli luottaa omaan intuitiiviseen tietämykseensä viittomakielen sanastosta. Monissa kohdin onkin jouduttu tekemään poikkeuksia viittomakielen rakenteeseen ja variaatioon liittyvistä syistä. (Rainò 2010, 8–9; Rainò 2015, henkilökohtainen tiedonanto.)

Viittomakielelle on ominaista kuvata kohdetta kolmiulotteisesti ja toiminnallisesti ja tämä mahdollistaa runsaan vaihtelun viittomissa. Nämä lukuisatkin vaihtelut voivat olla viittomakielisten parissa ymmärrettäviä ja hyväksyttäviä, mutta viit-

tomakieltä mahdollisesti melko lyhyen aikaa opiskellut viittomakielen tulkki tai muistihoitaja ei näitä välttämättä tunne. Vaarana voi olla että hyväksyttäisiin myös täysin viittomakielen vastaisia ilmaisuja laajan vaihtelun nimissä. Myös sellaiset kuvat joiden viittomat muistuttavat hyvin paljon toisiaan, kuten KOTA ja PYRAMIDI on jätetty pois. (Rainò 2010, 9.)

Testiin on siis otettu mukaan vain ne lähdetekstin mukaiset ilmaukset, joiden viittomavastineissa ilmenee suhteellisen vähän vaihtelua (esimerkiksi SÄNKY, HAMMASHARJA, SAKSET). Elementtien järjestystä on myös muutettu käsitteiden keskeisyyden mukaan. Esimerkiksi VIULU on siirretty hieman harvinaisiin käsitteisiin, jollainen se kuuroille on. Viittomavalinnat ovat myös sellaisia, joissa esiintyy mahdollisimman vähän alueellista ja ikäpolvien välistä vaihtelua. Vaihtelua ei kuitenkaan voida täysin poissulkea, joten DVD-tallenteella esitetään useita vaihtoehtoja oikeista vastauksista ja lisäksi testiä käyttävien kannattaa tutustua viittomien variantteihin esimerkiksi Suvi-verkkosanakirjan kautta. (Rainò 2010, 9.)

Viittomakieliset ovat myös vahvasti visuaalisesti orientoituneita ja ovat herkkiä havaitsemaan kuvissa esiintyvää informaatiota (Kitunen 2009, 7). Tästä syystä Margaret Plaistedin laatimat yksinkertaiset viivapiirroksot on vaihdettu kolmiulotteisuutta esiintuoviin piirroksiin. (Rainò 2010, 10.)

MMSE sisältää 19 kysymystä. Ensimmäisten orientoitumista mittaavien kysymyksien viittomakielisiin käännöksiin on tehty jonkin verran mukautuksia viittomakielen rakenteen erityispiirteiden vuoksi. Kysymyksissä esiintyvät ilmaisut vuodenaika ja viikonpäivä kääntyvät viittomakielessä niin sanottuina parisanoiksi. Esimerkiksi sanan viikonpäivä voi ilmaista viittomalla MAANANTAI, TIISTAI, KESKIVIIKKO. Yläkäsite muodostetaan siis luettelemalla kaksi tai kolme kategorian peruskäsitettä. Esimerkiksi yhdistelmällä BUSSI, JUNA, METRO ilmaistaan kulkuneuvoa tai liikennevälinettä. Käsitteiden ei tarvitse olla aina samoja eikä samassa järjestyksessä. (Rainò 2010, 10.)

Yläkäsitteiden kääntämisessä on kuitenkin otettu huomioon se, että viittomakieltä taitamattomat terveydenhuollon ammattilaiset saattavat käyttää tehtäväsarjaa tulkin avulla. Tällöin riskinä on, että ammattilainen tulkitsee kysymyksenasette-

lun antavan vihjeitä oikeasta vastauksesta. Siksi esimerkiksi viikonpäivää kysyttäessä kysymyksenasettelu sisältääkin kaikki viikonpäivät. Samoin *Mikä vuodenaika nyt on?* -kysymys on lavennettu niin että se sisältää kaikki vaihtoehdot: MIKÄ VUODENAIKA NYT ON: KEVÄT, KESÄ, SYKSY, TALVI? Viittoma VUOSI+AIKA ei olisi vielä sellaisenaan ymmärrettävä, mutta vuodeaikojen muodostama viittomaketju tekee siitä ymmärrettävän. (Rainò 2015, henkilökohtainen tiedonanto; Rainò 2010, 10.)

MMSE:n kohdassa 15 tehtävänä on toistaa fraasi *Ei mitään muttia eikä jossitte-lua*. Koska viittomakielestä tätä fraasia ei sellaisenaan löydy se on korvattu kiinteitä, ei ikonisia viittomia sisältävällä lauseella: ON IHAN TURHA SELITTÄÄ, EI TARVITSE. (Rainò 2010, 10.)

Tehtävässä 16 ohjataan testattavaa seuraavasti: *Ota paperi vasempaan käteen, taita se keskeltä kahtia ja aseta polvien päälle*. Viittomakielelle käännettynä ohje on todella ikoninen ja sen voidaan siksi tulkita sisältävän liikaa ohjaavia elementtejä. Viittomakieli on kuitenkin rakenteeltaan kolmiulotteista tilaa ja viittojan kehoa hyödyntävä, ja tätä ei voi muuttaa rikkomatta kielen rakennetta. Ainoastaan paikan tarkoite on vaihdettu polvien sijaan lattiaksi. Tällöin oikea paikka ei ilmene konkreettisesti viittomisesta. (Rainò 2010, 11.)

Tehtävässä 12, jossa tutkittavan tulee suorittaa laskutehtävä, ei ole tarvinnut tehdä sisällöllisiä muutoksia käännöstä tehdessä. Viittomakielisessä idiomaattisessa käännöksessä on huomioitu viittomakielen rakenne ja siihen on tehty joi-tain lisäyksiä, joita ei lähtötekstissä näy. Esimerkiksi toiminnan jatkuvuutta ilmaiseva, alaspäin suuntautuva kontinuatiivinen liike viittomassa VÄHENTÄÄ. (Rainò 2010, 11.)

Tehtävässä 17 pyydetään ensin lukemaan ääneen kirjoitettu lause ja sen jälkeen toimimaan sen mukaan. Viittomakielisessä käännöksessä tutkittavaa pyydetään tuottamaan lause viittoen. Lauseen rakennetta on myös yksinkertaistettu: *Sulkekaa silmänne* > SULJE SILMÄT. (Rainò 2010, 11.)

MMSE:n toiseksi viimeisessä tehtävässä 18 tutkittavaa pyydetään kirjoittamaan paperille jokin lause. Viittomakielisten tuottamia poikkeamia ei tässä katsota

vaikuttavan tehtävän hyväksyttävään suoritukseen. Viittomakielisen lauseen rakenne on erilainen kuin suomenkielinen. Siinä ei esimerkiksi mainita aina mainita subjektia. Lisäksi viittomakielen rakenne voi siirtyä suomenkieliseen tekstiin niinkin, että merkitykseltään lähekkäiset verbi- ja nominimuodot sekaantuvat. Esimerkiksi sanojen *ruoka* ja *syödä* vastineet ovat viittomakielessä muoltaan samanlaiset. Tällöin tutkittava saattaa kirjoittaa lauseen *poika syö* muotoon *poika ruokaa*, eikä virheellisyys viittaa asiakkaan kognitiivisiin häiriöihin vaan syynä on kielenoppimisprosessin ilmiö. (Rainò 2010, 12.)

Sanalistan oppimisosiossa tutkittavaa pyydetään lukemaan ääneen sanoja, joita palautetaan mieleen myöhemmillä kerroilla. Viittomakielisessä versiossa arvioija tuottaa viittomat, jotka tutkittavan tulee toistaa. Listan sanat ovat samat lukuun ottamatta sanaa *vaja*, joka on korvattu viittomalla TALO, sillä *vajan* vastine on sama kuin myöhemmin tunnistamisosiossa esiintyvän *mökin*. (Rainò 2010, 13.)

Tehtäväsarjan viimeisessä osassa noudatetaan suomenkielisen tehtäväsarjan ohjeita. Muistihoitajan puhe on käännetty viittomakieliselle DVD:lle. (Rainò 2010, 12.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmänä käytin teemahaastattelua. Haastattelin kahta muistiaisantuntijaa, joiden asiantuntemus keskittyy erityisesti kuuroihin muistisairaisiin. Seuraavissa alaluvuissa käsittelen tarkemmin tutkimusmenetelmäni, teemahaastattelua sekä sitä kuinka toteutin teemahaastattelut.

4.1 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, joka on eräänlainen lomakehaastattelun ja strukturoimattoman haastattelun välimuoto. Teemahaastattelussa jokaisen haastattelun teemat on määritelty ennalta. Teemoista ei kuitenkaan ole välttämättä muotoiltu valmiita kysymyksiä tai jos kysymykset on suunniteltu, niiden järjestystä ja sanamuotoa voidaan vaihdella tilanteen mukaan. Tarkoituksena on kuitenkin toteuttaa jäykähkön kysymys–vastaus haas-

tattelun sijaan keskustelunomainen tilanne (Aaltola & Valli 2010, 26-27). Puoli-strukturoiduille menetelmille on siis ominaista, että osa haastattelun näkökohdista on lyöty lukkoon, mutta haastateltaville annetaan tilaa kertoa mieleensä tulevista asioista melko vapaasti. (Hirsjärvi & Lumme 2008, 47.)

4.2 Teemahaastattelun toteutus

Haastateltaviksi valikoituivat henkilöt, joilla on itsellään kokemusta viittomakielisen CERAD-tehtäväsarjan käytöstä kuuroilla asiakkailla. Valintaan vaikutti myös se, että haastateltavilla tulee olla myös laajemmin ymmärrystä kuurojen kulttuurista ja viittomakielestä. Oli myös tärkeää, että haastateltavilla on kokemusta muistisairaista ja erityisesti viittomakielisistä muistisairaista.

Toteuttamieni teemahaastattelujen runko myötäili CERAD-tehtäväsarjan rakennetta. Käytin haastattelun tukena tehtäväsarjan pöytäkirjalomaketta ja etenin tehtävä kerrallaan niin, että jokaisen tehtävän kohdalla haastateltava sai kertoa kuinka kyseinen osa-alue toimii, mitä hyvää tehtävän käänöksessä on ja mikä taas vaatisi korjaamista. Tarkkoja valmiiksi muotoiltuja kysymyksiä en halunnut käyttää, mutta pyrin johdattelemaan haastateltavia kertomaan tutkimuksen kannalta oleellisia asioita. Pyysin haastateltavia kertomaan, onko aina vuorossa olevan tehtävän tehtävänanto ja käänös sellaisenaan toimiva vai pitäisikö sitä jotenkin muuttaa. Kysyin myös konkreettisia ehdotuksia siitä, kuinka käänöstä ja tehtävän asettelua voisi muokata toimivammaksi. Lisäksi pyysin haastateltavia kertomaan omia kokemuksiaan tehtäväsarjan käänöksen käytöstä. Tein toisen haastattelun kasvokkain haastateltavan kanssa ja toisen haastattelun toteutin Skype-yhteydellä. Tallensin molemmat haastattelut videolle.

5 TULOSTEN ESITTELY JA ANALYSOINTI

Seuraavissa luvuissa esittelen haastattelussa esille nousseita asioita. Nostan tehtäväsarjasta esiin ne osat, joista löytyi selkeitä kehittämistarpeita tai korjaus-ehdotuksia. Esittelen myös haastateltavien kertomia kokemuksia liittyen viittomakieliseen CERAD-tehtäväsarjaan ja sen käyttöön. Ne tehtäväsarjan osa-alueet, joita en tuloksissa ota erikseen esille, ovat toimineet sekä tehtävinä että käänöksinä haastateltavien kokemusten mukaan hyvin.

5.1 Kielellinen sujuvuus

CERAD-tehtäväsarjan ensimmäisessä osassa testattavaa pyydetään luettelemaan annetussa ajassa (1 minuutti) mahdollisimman monta eläintä (Rainò 2010, 7). Molemmat haastateltavat kokivat, että tehtävän asettelu ja nykyinen käännös ei ole toimiva nykyisessä muodossa.

Kumpikin haastateltava kertoo, että viittomakielinen testattava ymmärtää kysymyksen usein niin, että häntä pyydetään kertomaan, mitä eläimiä hänen lähiympäristössään on tai on ollut. Tutkittavat alkavat siis tuottaa tarinoita eläimistä pelkkien viittomien sijaan, jolloin tulokset ovat selkeästi heikommat lyhyen aikarajan vuoksi. Ilmiö liittyy viittomakieliseen kertomaperinteeseen, eli kohteeseen liitetään subjektiiviseen, henkilökohtaiseen kokemukseen liittyviä asioita (Rainò 2010, 7).

Nimenomaan kun kuurot on tottunut kertomaan tarinoita aina liittyen asioihin. Et ei niinku sellasta, et luetellaan jotakin vaan, että missä on nähnyt ja mitä siin yhteydes on tapahtunut.

Asia on pyritty huomioimaan jo nykyisessä käännöksessä lisäämällä kerrontaa rajoittava ohje: ”Sinun tulee viittoja eläinten nimiä. Ei tarvitse kertoa, missä olet ne nähnyt.” (Rainò 2010, 7). Ohje ei kuitenkaan ole haastateltavien kokemusten perusteella riittävä, vaan tutkittavat tuottavat edelleen tehtävänantoon tarinoita. Molemmat haastateltavat kertovat, että lueteltujen eläinten määrä jää vähäiseksi, vaikka tutkittavalla ei havaittaisikaan kognitiivista heikentymistä ja tällöin testi ei ole pätevä.

Molemmat haastateltavat ehdottavat, että kysymyksenasettelun laajentaminen voisi toimia ratkaisuna ongelmaan. He esittävät, että tehtävänannossa selitettäisiin laajemmin, mitä testissä tulee tehdä ja kerrotaisiin esimerkiksi, missä kaikkialla eläimet voivat asua tai millaisia ne voisivat olla.

No mää saatan viitto et metsässä asuvia eläimiä, mitä asuu metsässä tai mitä asuu järvessä -- voi olla suomalaisia eläimiä tai ulkomaalaisia eläimiä -- ja pieniä ja isoja.

5.2 Mini-Mental State Examination (MMSE)

Mini-Mental State Examination sisältää 19 muistia ja keskittymistä vaativaa kysymystä (Pulliainen ym. 1999, 3). Kerron seuraavissa kappaleissa niistä kysymyksistä, joissa on haastateltavien kokemusten mukaan tehtävään, käännökseen tai kysymysten asetteluun liittyviä haasteita.

Toinen haastateltavista kertoi kohdanneensa joskus haasteita kysymyksessä 2 ”Mikä vuodenaika nyt on?” Käännökseen on lisäksi liitetty suomalaisessa viittomakielessä esiintyvän parisana-ilmiön vuoksi luettelo: TALVI, KEVÄT, KESÄ, SYKSY (Rainò 2010, 10). Tästä huolimatta kysymystä ei aina ymmärretä, sillä ilmaisu VUODENAIKA on viittomakielessä epäselvä. Tällöin ratkaisuna on saatanut toimia viittaus ulkoilmaan. Haastateltava kertoo tarkentaneensa kysymystä esimerkiksi kysymällä, mikä vuodenaika ulkona on juuri nyt.

Kysymyksessä numero 4 kysytään ”Mikä päivä tänään on?”. Tässäkin käänöksessä on huomioitu on suomalaisessa viittomakielessä esiintyvä parisana-ilmiö ja kysymykseen on liitetty luettelo: MAANANTAI, TIISTAI, KESKIVIIKKO, TORSTAI, PERJANTAI, LAUANTAI, SUNNUNTAI (Rainò 2010, 10). Toinen haastateltava kuitenkin kertoi, että hänen kokemuksensa mukaan luettelo: MAANANTAI, TIISTAI, KESKIVIIKKO olisi tehtävässä riittävä, eikä se anna tutkittavalle liikaa vihjeitä tai ohjaa häntä vastaamaan tietyllä tavalla. Toinen haastateltava taas kertoi viittovansa aina melkein kaikki viikonpäivät. Molempien mielestä luettelointi on kysymyksenasettelussa toimiva ja tarpeellinen ratkaisu.

Molemmat haastateltavat kertoivat kysymyksen numero 6 (Missä maassa olemme?) tuottavan ongelmia. Haastateltavat epäilivät ongelman johtuvan viittomasta MAA. Kyseisellä viittomalla ei aina tarkoiteta valtiota, vaan sillä voidaan tarkoittaa myös ’maa-aluetta’ tai ’maaseutua’ (Kuurojen Liitto 2015). Kumpikin haastateltava ehdottaa viittoman vaihtamista. Toisena vaihtoehtona kumpikin

haastateltava pohtii vastaavanlaista luettelon käyttöä kuin aikaisemmissa tehtävissä 2 ja 4. Molempien haastateltavien kokemuksen mukaan luettelon käyttö selventäisi kysymystä, mutta saattaisi CERAD-tehtäväsarjan puitteissa antaa liikaa vihjeitä vastaajalle.

-- on mietitty et pitäskö sanoo, että onko tää RUOTSI, NORJA, MIKÄ? Mut sitte se että onks se taas liian helpottava -- ?

Kumpikin haastateltava kokee, että nykyisellä kysymyksenasettelulla ei ole luotettavaa arvioida muistisairauden mahdollisuutta, vaan väärä vastaus kertoo usein epäselvästä kysymyksestä. Toinen haastateltavista kertoo, että jotkut testattavat esimerkiksi vastaavat kysymykseen valtion sijaan kaupungin tai kunnan, jossa testiä ollaan tekemässä.

Kysymys numero 7 "Missä läänissä olemme?" herättää myös joitain epäselvyyksiä. Molemmat haastateltavat nostavat esiin, että läänijako saattaa olla kelle tahansa epäselvä, sillä jakoa on muutettu vuosien kuluessa useasti. Toinen haastateltava kokee, että läänien merkitys on nykypäivänä heikompi kuin aiemmin ja siksi kysymys saattaa olla haastava.

Kysymyksessä numero 12 esitetään laskutehtävä, johon testattavan tulee vastata. Toinen haastateltava kertoo laskutehtävän olevan usein testattaville vaikea ja tämän torjuva asenne laskutehtäviä kohtaan saattaa entisestään lisätä haastavuutta. Toisen haastateltavan mielestä nykyinen viittomakielinen käänös toimii hyvin sellaisenaan. Toinen haastateltava pohtii lisäksi, voisiko tehtävän käänöstä tehdä vielä selkeämmäksi esimerkiksi viittomisen paikantamisella. Tehtävänannon selkeys on hänen mielestään tärkeää, koska tehtävästä saaduilla pisteillä on suuri merkitys MMSE:n kokonaispisteissä.

Molemmat haastateltavat nostavat esiin siirtymisen tehtävästä 12 tehtävään 13. Kun tehtävässä 13 pyydetään muistelemaan aikaisemmin tehtävässä 11 lueteltuja viittomia, testattavat saattavat jäädä pohtimaan laskutehtävää ja siinä esiintyneitä viittomia. Haastateltavien mielestä testiä tekevän muistihoitajan on siis hyvä tehdä tehtävästä toiseen siirtyminen selkeästi.

Tässä kun siirrytään tästä kahdestatoista kolmeentoista täytyy niinku selkeesti sanoo, että nyt on tämä laskutehtävä loppu. Nyt tää on ohi tämä tehtävä. Nyt ei mietitä sitä, vaan siirrytään seuraavaan. Koska monta kertaa alkaa ihmiset, että se oli se sata miinus --

Haastateltavat kertovat, että tehtäväsarjan muissakin osissa siirtyminen on hyvä tehdä selkeästi, mutta tämä nimenomainen kohta herättää erityisesti epäselvyyksiä.

Tehtävä 16 kuuluu ”Seuraavaksi annan sinulle paperin. Pyydän, että teet paperia käyttäen saman mitä viiton sinulle.” Viitotussa ohjeessa testattavaa pyydetään ottamaan paperin vasempaan käteensä, taittamaan sen keskeltä kahtia ja laittamaan lattialle (Rainò 2010, 11). Toinen haastateltavista kertoo, että tehtävä vaatii välillä tarkennusta siitä, että kyseessä on ohje jonka mukaan tulee toimia. Hän ehdottaa, että käänöksessä voitaisiin korostaa, että seuraavaksi viitottava lause on ohje, jonka mukaan pyydän sinua toimimaan.

Muilta osin tehtävän ohjeistus on haastateltavien mielestä toimiva. Toinen haastateltava kertoo myös kokemuksiinsa siitä, että testattavat saattavat hakea ohjetta noudattaessaan tukea testajaalta käyttämällä esimerkiksi kysyvää katsetta. Haastateltava kertoo, että tässä tilanteessa testajan tulee pysyä täysin neutraalina, jotta testi pysyy luotettavana.

Molemmat haastateltavat pohtivat tehtävän 17 toimivuutta. Tehtävässä testattavalle näytetään teksti ”sulje silmät”. Häntä pyydetään ensin viittomaan ohje ja sitten toimimaan sen mukaan. Toinen haastateltavista kertoo, että ohje saattaa joskus jäädä noudattamatta, vaikka vaikuttaisikin, että testattava on ymmärtänyt sen.

Mä en oikeen tiiä mikä siinä välillä on. Se jää niinku se ohje noudattamatta. Se ei välttämättä aina oo se muistisairaus siinä, vaan oonko mä sitte antanu epäselvän ohjeistuksen. Mutta joku siinä on.

Ja sit tietenkkin se, että sen (ohjeen viittomisen) jälkeen vielä oikeesti sulkee ne silmät. Et sit mieltii vaa, että mitä se kertoo, että ei sulje silmiään. Siinä vähän jää sellanen epävarma olo et mihin se liittyy.

Toisen haastateltava pohtii sitä, että kuuron ihmisen kohdalla silmien sulkemisen merkitys on erilainen kuin kuulevan. Koska viittomakielet perustuvat visuaalisuuteen, silmien sulkeminen eristää kuuron ihmisen ja estää tätä kommunikoinnista.

Myös kirjoittaminen saattaa olla ikääntyneille kuuroille hermostuttava asia. Tehtävässä 18 testattavaa pyydetään kirjoittamaan paperille jokin lause. Toinen haastateltava kertoo, että toisinaan sanan ”lause” merkitys tuottaa epäselvyyksiä. Molemmat haastateltavat kertovat lisäksi, että tehtävässä törmää usein siihen, että kuurot saattavat olla arkoja kirjoittamaan. Tällöin haastateltavat kokevat, että kuurot tarvitsevat rohkaisua ja vinkkejä siihen, mitä paperille voisi esimerkiksi kirjoittaa.

Tulee ensimmäisenä et en minä osaa ja mitä minä nyt kirjoita. Sit yleensä me yritetään auttaa et me sanotaan, et kerro vaikka mitä sä oot tehnyt tänä aamuna tai mitä oot tehnyt eilen illalla. Ja ei tarvi olla pitkä lause, lyhyt lause riittää. Tällä tavalla vähän rohkaisee.

5.3 Viittomalistan oppiminen

Tehtävässä 4 testattavalle viitotaan 10 viittomaa, jotka hän toistaa. Tämän jälkeen testattavan tulee palauttaa viittomat mieleensä ja viittoa ne testaajalle 90-sekuntin aikarajan puitteissa. Sama kokonaisuus toistetaan vielä kaksi kertaa samoilla viittomilla, jotka ovat kuitenkin eri järjestyksessä. (Rainò 2010, 11.) Molemmat haastateltavat kertovat, että testattavat eivät aina ala toistamaan mieleen painettavia viittomia, kun niitä käydään yhdessä läpi. Toinen haastateltava kertoo silloin kannustavansa henkilöä viittomaan mukana. Toinen taas ajattelee, että on testattavan oma päätös olla viittomatta viittomia siinä vaiheessa tehtävää.

Lisäksi toinen haastateltavista nostaa esiin, että toisinaan mieleenpalautukseen kuuluvan 90-sekuntin aikarajan jäävän epäselväksi testattavalle. Hän pohtii, että voisiko asian ilmaista käänöksessä aikaisempaa selkeämmin niin, että testattava olisi selkeästi tietoinen siitä, että mieleenpalautus kannattaa tehdä mahdollisimman nopeasti.

5.4 Viittomalistan viivästetty mieleenpalautus

Tehtäväsarjan kuudennessa osa-alueessa testattavan tulee palauttaa mieleensä aiemmin 4. tehtävässä opitut viittomat. Kumpikin haastateltavista on havainnut, että testattavat sekoittavat usein keskenään kyseisen viittomalistan ja MMSE-osioon kuuluvan kolmen viittoman listan. Eli testattavat alkavat palauttaa mieleensä MMSE-osiossa opeteltuja viittomia kymmenen viittoman listan sijaan.

Et sit pitää palauttaa mieleen, et mistä on kyse. -- Et se oli se pitkä sanalista, jota harjoiteltiin yhdessä kolmeen kertaan. Joskus täytyy selittää ja selittää et hoksaa että ainiin se olikin siitä kyse.

Jos testattava on siis sekoittanut nämä kaksi listaa keskenään haastateltavat ovat yleensä selittäneet tarkemmin mistä listassa tehtävässä on kyse. Kun testattava on ymmärtänyt mitä viittomalistaa tehtävässä tarkoitetaan, tehtävä mittaa haastateltavien kokemusten mukaan muistia hyvin.

5.5 Viittomalistan tunnistaminen

Seitsemännessä tehtävässä testaaja viittoo listan viittomia, joista osa on samoja kuin aikaisemmin (tehtävissä 4 ja 6) käytetyssä kymmenen viittoman listassa ja osa on uusia. Testattavan tehtävänä on kertoa oliko viittoma mukana listassa vai ei. (Rainò 2010, 13.) Tämän tehtävän molemmat haastateltavat kokivat todella hankalaksi. Haastateltavat kertovat, että tehtävänannon selittäminen niin, että testattava sen ymmärtäisi on erittäin haastavaa. Usein testattava ei lopultaakaan ymmärrä tehtävänantoa ja osion tulokset eivät ole luotettavat. Haastatel-

tavat kokivat tämän osion tehtäväsarjan hankalimmaksi, eivätkä osanneet antaa suoraa ehdotusta kuinka tehtävänantoa voisi selkeyttää.

Tää on todella hankala saada niinku kerrottua. Sillä tavalla, että mulle on usein käynyt niin myöski, että sit mä oon vaan kirjottanut tähän, että asiakas ei ymmärtänyt tätä. Koska kun mä ajattelen, et siitä ei tuu yhtään luotettavaa sillai et tavallaan mennään niinku arvaamalla. Kun sen näkee siitä ihmisestä -- kun se ei vaan ollenkaan mee perille.

Kumpikin haastateltava on kuitenkin huomannut, että kun listassa päästään sellaisen viittoman kohdalle, joka on tuttu aikaisemmasta kymmenen viittoman listasta, testattava saattaa oivaltaa mitä tehtävässä tulee tehdä. Nykyisessä järjestyksessä ensimmäinen tuttu viittoma tulee kolmantena. Molemmat haastateltavat miettivät, voisiko järjestystä muuttaa niin, että tuttu viittoma tulisikin esimerkiksi toisena, jolloin oivallus tehtävän tarkoituksesta tapahtuu aikaisemmin. Toinen haastateltavista kertoo kokeilleensa järjestyksen muuttamista, koska tehtävä olisi muuten jäänyt täysin epäluotettavaksi.

Sen mä oon huomannut, että kun vaihtaa tätä järjestystä tässä. Että viitto vaikka jo toisena jonkun tällasen mitä on ollut siinä listassa. Sit se niinku hoksataan tää tehtävä paremmin, kun se et se on vasta tuolla kolmantena.

Molempien haastateltavien mielestä tämä tehtävä vaatii ehdottomasti muutoksia, mutta suoria ehdotuksia siitä, kuinka tehtävänanto kannattaisi muotoilla, he eivät osaa sanoa. Toinen haastateltava kommentoi lisäksi tehtävää kokonaisuudessaan hieman epäluotettavaksi. Kun testattavan tulee valita jokaisen viittoman kohdalla oliko viittoma aiemmassa listassa vai ei, arvauksillakin voi saada erittäin hyvät pisteet. Tällöin testattavan ei tarvitse olla yhdestäkään vastauksesta varma, eikä tulos kerro silloin juurikaan muistin toimivuudesta.

Viittomalistaan valitut viittomat sinänsä toimivat haastateltavien mielestä kuitenkin hyvin. Toinen haastateltavista kommentoi, että ainoastaan viittoma VIIISI saattaa joskus aiheuttaa hieman ihmettelyä testattavassa. Haastateltava ajatte-

lee, että viittoma on todella irrallinen ja testattavat yhdistäisivät viittoman mielellään johonkin konkreettiseen kohteeseen.

5.6 Tulosten yhteenveto

Kokonaisuudessaan viittomakielisessä tehtäväsarjassa parhaiten toimi molempien haastateltavien mielestä visuaalisuuteen perustuvat osat, kuten kopiointitehtävä (5), kuvioiden viivästetty mieleenpalautus (8) ja kellotaulun piirtäminen (9). Heidän kokemustensa mukaan kyseiset tehtävät ymmärretään hyvin ja ne arvioivat luotettavasti mahdollisten muistihäiriöiden mahdollisuutta. Haastateltavat korostavat kuurojen visuaalista orientoitumista ja perustelevat sillä tehtävien toimivuutta.

Toinen haastateltava korosti viittomakielisen CERAD-tehtäväsarjan merkitystä. Ennen viittomakielistä käännoästä kuurojen kohdalla käytettiin lähinnä suomenkielistä tehtäväsarjaa, jonka viittomakielen tulkki tulkkasi.

Aikasemmin sehän oli niinku tosi huonolla tolalla, sitte kun sitä kuulevien muistitestiä tulkin avulla tehtiin kuuroille. Ja se tosiaankaan ei antanut luotettavaa tietoa.

Haastateltava on myös tyytyväinen siihen, miten viittomakielisen muistitestin olemassaolo on vähitellen leviämässä alan ammattilaisten tietoisuuteen. Kuurojen muistin testaamista saatetaan yhä yrittää suomenkielisellä testillä, mutta kun huomataan, ettei testin tekeminen käytännössä toimi, otetaan usein yhteyttä Memo-ohjelmaan. Ohjelmasta löytyy tällä hetkellä asiantuntijoita, jotka tekevät muistitestejä tällaisissa tilanteissa. Kun kuuron henkilön muisti on testattu luotettavilla menetelmillä ja asiantuntemuksella, henkilö osataan ohjata oikeisiin jatkotutkimuksiin tai hoitoon.

Haastateltava kertoo saaneensa palautetta myös kuuroilta asiakkailta, joiden muistia hän on tehtäväsarjalla testannut. Asiakkaat ovat kertoneet, että on mukava kun on mahdollista viittoja suoraan testaajalle, eikä paikalla ole muita ihmi-

siä. Testattavat saattavat usein jännittää testaustilannetta ja tämä saattaa vain korostua jos huoneessa on useita ihmisiä.

Toinen haastateltava korostaa myös, että viittomakielinen tehtäväsarja toimii myös todella hyvänä työvälineenä tulkeille. Kun Memo-ohjelmassa on vain rajallinen määrä asiantuntijoita, jotka testejä tekevät, tarvitaan rinnalle myös asiantuntevia tulkkeja. Lisäksi Memo-ohjelman päättymisen jälkeen tulkkien rooli korostuu entisestään. Tulkkien onkin hyvä hänen mielestään tietää viittomakielisen käännöksen olemassaolosta eikä lähteä tulkaamaan suomenkielistä tehtäväsarjaa. Tässä asiassa haastateltava toivoo, että tietoisuus leviää myös tulkkien keskuuteen ja tällöin tulkit voivat myös levittää tietoa muistihoitajille.

Jos niinku alkaa tekemään kuuleva muistihoitaja, joka ei tiedä mitään viittomakielisistä ihmisistä. Ottaa siihen tulkin ja tekee kuulevien testiä, niin eihän se sillon onnistu. Et parempi sit et sanois (tulki) et meil olis olemassa tällainen viittomakielinen, käytetäänkö tätä?

6. POHDINTA

Opinnäytetyöni keskittyi selvittämään viittomakielisen CERAD-tehtäväsarjan ongelmakohtia. Lisäksi keräsin muistiasiantuntijoiden kokemuksia viittomakielisen tehtäväsarjan käytöstä. Työni tarkoitus oli myös dokumentoida ja tukea Memo-ohjelman toteuttamaa käännösprosessia, jonka tuloksena saadaan uusi ja toimivampi versio viittomakielisestä CERAD-tehtäväsarjasta.

Sain teemahaastattelujen kautta kerättyä monipuolisesti muistiasiantuntijoiden ajatuksia ja kokemuksia viittomakielisen CERAD-tehtäväsarjan käytöstä. Mielestäni tutkimusmenetelmä palveli hyvin tarkoitustani. Koin myös antoisaksi toimia itse haastattelijana ja se saattoi myös helpottaa tuloksien analysoimista ja ymmärtämistä. Pyrin tekemään haastattelusta melko vapaamuotoisen keskustelun, jossa tein lisäkysymyksiä, jos en ollut varma siitä mitä haastateltava haluaa sanoa.

Sain tutkimuksellani vastattua hyvin tutkimuskysymyksiini. Pidän tuloksia myös melko luotettavina. Haastateltavien määrä on tosin pieni, joten tuloksien yleistettävyyttä voidaan kyseenalaistaa. Kuitenkin molemmat haastateltavat ovat asiantuntevia ja omaavat runsaasti kokemusta viittomakielestä ja kuuroista muistisairaista. Lisäksi luotettavuuteen vaikuttaa oma pätevyuteni vastauksien tulkitsijana. En voi pitää itsestään selvänä, että ymmärsin ja tulkitsin haastateltavia oikein. Pystyin kuitenkin tukeutumaan vastauksien tulkinnassa tietoihini viittomakielestä ja kuurojen kulttuurista, vaikka kuurot muistisairaavat olivat minulle vielä melko vieras ryhmä.

Tuloksista voi huomata, että muistitestin kääntäminen ei ole ainoastaan kielellisten vastaavuuksien etsimistä, vaan kulttuuriset seikat esittävät käännöksessä tärkeää osaa. Valmiissa käännöksessä on kuitenkin tärkeintä se, kuinka luotettavasti sillä voidaan mitata viittomakielisen henkilön muistin toimivuutta, jolloin ymmärrettävä tehtävänanto on aivan perusedellytys. Useat tehtäväsarjan ongelmakohdat liittyvätkin muistiasiantuntijoiden mukaan juuri tehtävien ohjeistukseen. Eli on vielä tarpeen kehittää sitä, kuinka ohjeet voidaan ilmaista juuri viittomakielelle ja kuurojen kulttuurille ominaisella tavalla. Suuri osa esimerkiksi viittomien valinnoista olivat sen sijaan onnistuneita jo vuonna 2010 julkaistussa käännöksessä.

Kaikkein parhaiten tehtäväsarjassa toimivat tulosten mukaan kuvioihin ja visuaalisuuteen perustuvat osat. Tämä saikin minut pohtimaan voisiko ongelmallisimpiin tehtäväsarjan osa-alueisiin liittää joitain visuaalisia vihjeitä parantamaan ohjeiden ymmärrettävyyttä. Olisiko CERAD-tehtäväsarjan puitteissa esimerkiksi viittomalistan oppimis- ja tunnistamistehtäviin (4. ja 7.) mahdollista liittää esimerkiksi tietyn värinen paperi, joka kertoo mitä viittomalistaa tehtävässä tarkoitetaan. Testin tekijä voisi pitää tätä paperia esillä niin, että kuuro näkee sen aina kun käsitellään kyseistä kymmenen viittoman listaa.

Toisaalta pohdin myös olisiko tarkoituksenmukaisempaa suunnitella kuuroille täysin oma viittomakieleen perustuva muistitesti. Iso-Britanniassa tällainen täysin kuuroille suunnattu muistitesti on jo tehty. Testi perustuu englantilaiseen viittomakieleen (BSL), ja siinä sovelletaan esimerkiksi kulttuurista tietoa kysy-

mällä kuurojen yhteisössä yleisesti tunnetuista ja tärkeistä tapahtumista. (Rantapää 2014, 6–7.)

Työni tarjoaa eväitä myös tulkkausosalalle. On erittäin tärkeää tiedottaa viittomakielentulkkeja viittomakielisen CERAD-tehtäväsarjan olemassaolosta. Tällöin tulkit voivat omalta osaltaan olla parantamassa kuurojen muistisairaiden asemaa levittämällä tietoa viittomakielisestä tehtäväsarjasta. Kuten haastateltavanikin ajattelivat, tulkit voivat asiantuntijoina välittää tietoa terveydenalan ammattilaisille siitä, ettei kuuron henkilön muistia ole luotettavaa arvioida suomenkielisellä muistitestillä.

Tulkit voivat käyttää työtäni myös valmistautumisen tukena, kun he ovat ottaneet vastaan toimeksiannon tilanteesta, jossa testataan kuuron henkilön muistia. Kun tulkeilla on käsitys siitä, millaisia erityispiirteitä viittomakielisen CERAD-tehtäväsarjan käytössä on huomattu, osaavat he myös valmistautua niihin paremmin. Tarkoitus on kuitenkin saada testillä luotettavia tuloksia testattavan muistin tasosta ja mahdollisista jatkotutkimustarpeista. Toimiva viittomakielinen muistitesti tekee tulkin työn myös testaustilanteissa todella paljon selkeämmäksi. Etenkin valmiit mallikäännökset toimivat erinomaisena työvälineenä tulkkaukselle.

Kuitenkin esimerkiksi vastauksien tulkinnassa tai kielen variaatioiden kohdalla tulkin ammattitaito saattaa jäädä liian vähäiseksi. Tulkilta vaadittaisiin kuitenkin tilanteessa todella laajaa variaatioiden tuntemusta ja viittomakielen erityispiirteiden ymmärrystä. Omasta mielestäni näihin toimeksiantoihin olisikin hyvä välittää sellainen tulkki, jolla on joko todella paljon työkokemusta iäkkäämpien kuurojen kohdalta tai esimerkiksi viittomakielinen tausta. Toisaalta tulkkeja voitaisiin myös kouluttaa asian saralta. Olisi hienoa, jos joko tulkkikoulutuksessa tai jatkokoulutautumisen kautta tulkki voisi pätevoityä viittomakielisen CERAD-tehtäväsarjan käyttöön. Tämä voisi olla esimerkiksi osa laajempaa kokonaisuutta, jossa perehdytään terveydenhuoltoon liittyviin tulkkauksiin.

Yksi jatkotutkimusaihe olisikin tulkkauksen tarkastelu muistin testaustilanteessa. Mielestäni olisi tarpeellista kerätä tietoa siitä kuinka luotettava tulkkauksen kautta tehty muistitesti on, ja kuinka se eroaa kuurojen muistiasiantuntijoiden teke-

mästä testistä. Myös tulkkien kokemukset tilanteesta olisivat kiinnostavia: millaisia haasteita tulkki kohtaa muistitestiä tulkatessa? Sain haastattelussani asiantuntijan kautta hieman tietoa myös siitä, kuinka kuurot asiakkaat kokevat muistitestin tekemisen. Asiakaskokemuksiinkin voisi paneutua enemmän jatkotutkimuksella.

LÄHTEET

Aaltola, Juhani & Valli, Raine 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ahlainen, Kari & Erkinjuntti, Timo & Rinne, Juha & Soininen, Hilikka 2006. Muistihäiriöt ja dementia. Helsinki: Kustannut Oy Duodecim.

Duke University Medical Center 2005. CERAD – An Overview The Consortium to Establish a Registry for Alzheimer’s Disease. Viitattu 27.4.2015. <http://cerad.mc.duke.edu/Default.htm>

Erkinjuntti, Timo & Huovinen, Maarit 2008. Kun muisti pettää. Muistihäiriöt ja etenevät muistisairaudet. Helsinki: WSOY

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Kitunen, Suvi 2009. Designing a Deaf culture specific web-site. Participatory design research for knack.fi. University of Art & Design. Helsinki: The Finnish Association of the Deaf & University of Applied Sciences.

Kuurojen Liitto ry & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2010. Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma. Kuurojen Liitto ry:n julkaisuja 60. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 158. Helsinki: Kuurojen Liitto ry. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

Kuurojen Liitto 2015. Suomalaisen viittomakielen verkkosanakirja. Artikkelit 106. Viitattu 27.4.2015. http://suvi.viittomat.net/wordsearch.php?a_id=106&word_search=maa&offset=0&sssf=0&mpw=1

Kuurojen Palvelusäätiö 2015a. Memo-ohjelma – viittomakielisten muistisairaiden tuki, ohjaus ja verkostotyö. Viitattu 24.4.2015. <http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fi/apua-arkeen/memo-ohjelma/>

Kuurojen Palvelusäätiö 2015b. Kuurojen Palvelusäätiö - Dövas Servicestiftelse. 24.4.2015. <http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fi/saatio/>

Kuurojen Palvelusäätiö 2015c. Säätiön asumispalvelut. Viitattu 24.4.2015. <http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fi/asumispalvelut/>

Kuurojen Palvelusäätiö 2015d. Monipuolista toimintaa. Viitattu 24.4.2015. <http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fi/tyo-ja-toiminta/>

Kuurojen Palvelusäätiö 2015e. Apua ja tukea arkeen. Viitattu 24.4.2015. <http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fi/apua-arkeen/>

Kuurojen Palvelusäätiö 2015f. Asiakkaamme. Viitattu 24.4.2015. <http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fi/saatio/asiakkaat/>

Kuurojen Palvelusäätiö 2015g. Henkilöstö voimavarana. Viitattu 24.4.2015. <http://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fi/saatio/henkilosto/>

Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 19.2.2010/133.

Pulliainen, Veijo & Hokkanen, Laura & Salo, Juhani & Hänninen, Tuomo 1999. CERAD. Kognitiivinen tehtäväsarja. Käsikirja & tutkimusvälineet. Helsinki: Suomen Alzheimer -tutkimusseura ry.

Vanhustyön keskusliitto ry 2015a. Omat ja yhteisön voimavarat osaksi ikäihmisen hyvää arkea. Viitattu 24.4.2015. <http://www.eloisaika.fi/eloisa-ika/>

Vanhustyön keskusliitto ry 2015b. Ohjelman tavoitteet ja toteutus. Viitattu 24.4.2015. <http://www.eloisaika.fi/eloisa-ika/ohjelman-tavoitteet-ja-toteutus/>

Vanhustyön keskusliitto ry 2015c. Tavoitteellinen hanketoiminta. Viitattu 24.4.2015. <http://www.eloisaika.fi/hankkeet/>

Rainò, Päivi 2010. CERAD. Kognitiivinen tehtäväsarja suomalaisella viittomakielellä. Helsinki: Kuurojen Palvelusäätiö.

Rainò, Päivi 2015. Viittomakielen asiantuntija, yliopettaja, Humak. Skype-keskustelu. 21.4.2015.

Rantapää, Minna 2014. Viittomakielisen muistisairaahan henkilön kommunikaation muuttuminen läheisen näkökulmasta -teemahaastattelu. Terveystieteiden laitos. Oulun yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Salmi, Eeva & Laakso, Mikko 2005. Maahan lämpimään. Suomen viittomakielisten historia. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.

Sulkava, Raimo & Vuori, Ulla & Ylikoski, Raija julkaisu n:o 3/2007. Mini-Mental State Examination -testi (MMSE) Ohjeet testin tekemiseen. Helsinki: Suomen muistiasiantuntijat.

Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2010. Käypä hoito. Muistisairaudet. Viitattu 26.4.2015. <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/suositus?id=hoi50044>

Suomen Alzheimer -tutkimusseura 2015a. Osatehtävät. Viitattu 22.4.2015. <http://www.cerad.fi/fi/faq#heading4>

Suomen Alzheimer -tutkimusseura 2015b. Osatehtävät. Viitattu 27.4.2015. <http://www.cerad.fi/fi/osatehtavat>

Suomen Alzheimer -tutkimusseura 2015c. Taustaa. Viitattu 27.4.2015. <http://www.cerad.fi/fi/taustaa>

Suomen Perustuslaki 11.6.1999/731.

LIITTEET

Haastattelun runko

1. **Tausta**

- Kokemus viittomakielialasta
- Muistiasiantuntijuus
- Tehtäväsarjan käyttö

2. **CERAD- tehtäväsarja**

Jokaisen tehtäväsarjan osa-alueen kohdalla:

Kuinka tehtävänannon/ kysymysten käännökset toimivat?

Arvioiko tehtävä luotettavasti muistia?

Mitä hyvää nykyisessä käännöksessä on?

Mikä vaatii muokkaamista?

Millaisia kokemuksia nousee esiin?

1. Kielellinen sujuvuus
2. Nimeämistehtävä
3. Mini-Mental State Examination (19 kysymystä)
4. Viittomalistan oppiminen
5. Kopiointitehtävä
6. Viittomalistan viivästetty mieleenpalautus
7. Viittomalistan tunnistaminen
8. Kuvioden viivästetty mieleenpalautus
9. Kellotaulun piirtäminen

3. **Muita ajatuksia tai kommentteja tehtäväsarjasta**